

De voortgang van de restauratie van molen Aeolus in Adorp

door Ids van der Honing

De restauratie van koren- en pelmolen Aeolus in Adorp is in volle gang. In de afgelopen Zelfzwichters heeft redacteur Ids van der Honing, die tevens bestuurslid is van Molenstichting Winsum (adviseur onderhoud en PR), de eigenaar van de molen, ons op de hoogte gehouden van het verloop van de restauratie. Deze keer beschrijft hij het rechtzetten van de romp van de molen.

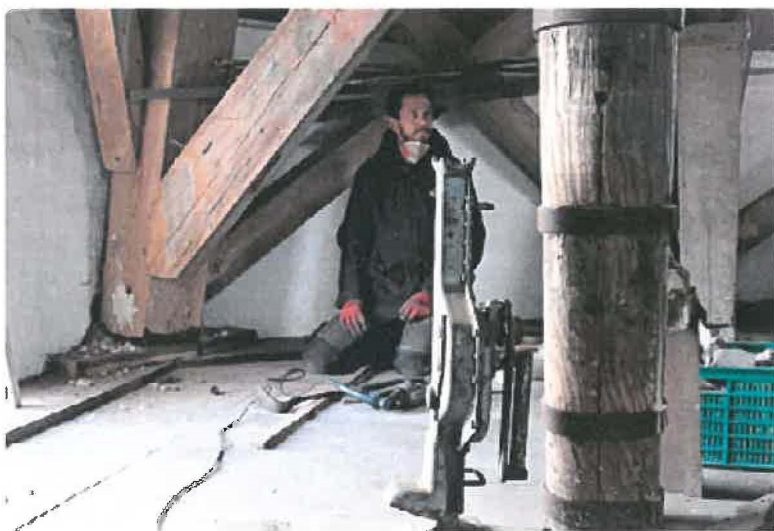
Het rechtzetten van de romp

In het voorjaar van 2021 kreeg molen Aeolus te Adorp een steunfundament. De herfundering is in een voorgaand artikel beschreven. Bij de herfundering blijft alles in de molen scheef staan maar het nieuwe funda-

ment zorgt er wel voor dat de scheefstand niet toeneemt. Bij de huidige restauratie van de Aeolus is er voor gekozen om de scheefstand van het onderachtkant niet te wijzigen maar wel te stabiliseren. Door de houten romp, het 'bovenachtkant' wel recht te zetten wordt bereikt dat het boventafelement weer horizontaal komt te liggen. Het kruien zal door de uitgevlakte kruivloer gemakkelijker verlopen.

De molen is vermoedelijk al direct bij de bouw scheef gaan zakken. Er zijn duidelijke sporen van eerder herstelpogingen in de molen te vinden. Vóór de huidige restauratie stonden de veldmuren, inclusief het tussenaachtkant, al scheef. Een rollaag van scheef staande bakstenen verraadde het eerder rechtzetten van de houten romp. De zoldervloeren van het onderachtkant liggen merkbaar scheef in de molen.

De stelling lag voor de huidige restauratie op een niveau waarbij het uiteinde van de staartbalk er op vaste hoogte overheen gaat. De stellingzolder, de steenzolder, de luizolder en de smeertzolder liggen niet merkbaar scheef. Het is niet bekend of bij de restauratie van 1980 het gaande werk gecorrigeerd is voor scheef staan. Malen en pellen (met één pelsteen) werden kennelijk niet belemmerd.

Het rechtzetten

Rechtzetten van een romp op een bestaand ondertafelement is niet een uitzonderlijke ingreep.

Het werk kent wel een redelijke lange voorbereiding en zeker evenveel nawerk. De kardoes-houten, die de uitbrekers dragen, worden losgemaakt van het gemetselde tussenachtkant. Alle achtkantstijlen staan op? de peulhouten die op de acht hoeken van het ondertafelement liggen. De oorspronkelijke verankering bestond uit een pen-en-gat verbinding onder de stijlen. Omdat de pennen vergaan waren, was de verankering uitgevoerd met lange stalen staven (draadeinden), scheef door de achtkantstijl, door het peulhout en het ondertafelement.

Om een beeld te krijgen van de mensen, die betrokken zijn bij de restauratie van de Aeolus, interviewde de redacteur Ids van der Honing twee medewerkers van ADH Molenbouw in Adorp. Zijn zij wellicht in de toekomst geïnteresseerd in de opleiding tot vrijwillig molenaar?

Jelte van der Wal

Jelte heeft een vooropleiding als timmerman en meubelmaker. Sinds april van dit jaar is hij werkzaam in de molenbouw. "Ze hadden mensen nodig, bij deze molenbouwer was het druk. Ik had eigenlijk nog geen binding met molens. Je moet er een beetje in groeien maar ik vind het hartstikke leuk. Het is niet rechthoekig zoals in de woningbouw. Het blijft gevarieerd werk. Je werkt aan deze molen maar je gaat ook naar andere molens. Tot nu toe doe ik timmerwerk aan ramen en kozijnen van deze molen. Ik ga op pad voor klein onderhoud aan andere molens."

Jelte heeft in zijn vooropleiding veel houtwerk gedaan. Hoe gaat hij om met werken met ijzer en metselwerk? "Dat kom je ook in de reguliere bouw tegen, daar heb je tevens te maken met staalconstructie en metselen. Ook hier heb ik me met metselwerk beziggehouden. Ik kan er nog veel van leren maar de variatie bevalt me!"

En een opleiding tot vrijwillig molenaar via het Gilde van vrijwillige molenaars?

"Dit werk wil ik eerst een paar jaar doen en dan ga ik bekijken of ik die cursus wil volgen."

Pieter Hartog

Pieter gaat, na een opleiding tot meubelmaker, aan de slag met meubels. Vervolgens timmert hij bij een interieurbouwer in de jachtbouw. Tijdens zijn werkperiode in de woningbouw maakt hij dakspannen en binten. Van fijn naar grof timmerwerk gaand, komt hij een jaar geleden bij ADH Molenbouw, Adorp in de molenwereld terecht waar hij allerlei timmerwerk tegenkomt. "Het werken aan molens leer ik hier in het werk, er is meer dan alleen timmerwerk."

Hoe ga je om met ander werk dan timmerwerk? "Ja, lassen heb ik niet echt gedaan. In eerste instantie doe ik houtwerk. Daarna kan ik nog ander werk gaan doen, nog leren als ik het tegenkom. Ik vind het leuk in de restauratiebouw oud werk te zien. Dat is echt een uitdaging. Het is juist zo mooi dat Anne Doornbosch ook heel veel waarde hecht aan het oude werk. Ik ben zeker van plan langer in de molenbouw te werk, ik geef dit werk niet zomaar op."

"Wat me ook aanspreekt is naast werken in de werkplaats af en toe op pad te gaan naar een molen. Het bevalt me in de Groninger molens." Pieter heeft het druk met werken aan molens en bezigheden thuis. Het volgen van de basiscursus zit er voorlopig niet in.

Voor het begin van het rechtzetten werden de stalen draadeinden bij 6 van de 8 stijlen verwijderd. De twee oostelijke stijlen konden op hun plaats blijven. Tussen deze twee stijlvoeten lag de denkbeeldige kantel-as voor het opkrikken van de romp. Vooraf aan het opkrikken van de romp werd de stellingzolder ondersteund met stempels op de pelvloer.

Van te voren was berekend hoeveel elke stijl moest worden opgetild. Tussen de stijlvoet en het bestaande peulhout aan de westzijde van de molen kwam de grootste verhoging: circa 9.5 cm. Alle andere stijlen kregen minder ruimte, aflopend naar de oostkant van de molen. Het opkrikken was het werk voor drie dommekrachten en een hydraulische krik. Stapsgewijs kwam de romp omhoog, telkens ondersteund door zware houten wiggen waarna weer een volgende stijl werd opgetild. Er moest op worden gelet dat het uiteinde van de stijl niet naar buiten zou scharen en daarbij het tussenachtkant naar buiten zou drukken.

Per stijl werd een passend peulblok gemaakt. De stijl werd tijdelijk even hoger opgetild waarna het peulblok op zijn plaats kwam, de stijl kwam gecontroleerd op zijn nieuwe blok terug. De oude peulhouten en het ondertafelement zijn gehandhaafd, mede omdat ze al een duidelijk indrukking van de achtkantstijl hadden. Fiberstaven met epoxyhars gaan de verbinding tussen stijl, blok, peulhout en ondertafelement maken.

De afwerking en nawerk

Vanuit de stellingzolder geeft de opening onder de duisplank een bijna panoramisch uitzicht naar buiten. De kardoezen en de duisplanken liggen niet meer op het metselwerk. Het achtkant is opgetrokken in rode Groninger baksteen. De molenbouwer hergebruikte sloopstenen van dezelfde kleur en maat. Een laag liggende stenen (strekken) brengen de muur bijna op hoogte. Een stroomlaag van scheef gezette en scheef gehakte stenen vult de rest op tot de duisplank. De ruimte boven de bovendorpel van de kozijnen voor stellingdeurtjes krijgt een opvulling met een houten balk. Het opnieuw voegen van de molen zal het metselwerk voltooiën.

Het gaande werk kan pas in de laatste fase van de restauratie aan bod komen. De verwachting is dat de koningsspil weer rechtop komt te staan bij het rechtzetten. De tap van deze spil is circa 20 centimeter naar de oostkant verschoven. De taatsen van de pelspillen zijn op hun plaats is gebleven. Het takrad is aan de oostkant lager gekomen en aan de westkant omhoog gegaan. Dit kan consequenties hebben voor de hoogteposities van alle drie schijven. De posities van de tappen van de schijven ten opzichte van het takrad is niet veranderd. Voor alle spillen geldt de vraag: staan ze nog te lood? Zo nodig moet de taatsenpotten verplaatst worden, samen met het maalkoppel en de pelstenen.